

ISSN 2591-1201

LETNIK 8 • 2024 • ŠTEVILKA 2

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme

Review of Slovene Contemporary History

Izdajatelj in založnik

Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva

Tivolska 42, 1000 Ljubljana, Slovenija

Odgovorni urednik

dr. Tomaž Ivešić (Slovenija)

Glavni urednik

dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Tehnični urednik

Petra Grabrovec (Slovenija)

Uredniški odbor

dr. Matic Batič (Slovenija), dr. Jakub Beneš (Združeno kraljestvo), dr. Pavlina Bobič (Slovenija), dr. Lucia Ceci (Italija), dr. Bojan Dimitrijević (Srbija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija), dr. Damjan Hančič (Slovenija), dr. Adam Hudek (Slovaška), dr. David Hazemali (Slovenija), dr. Marica Karakaš Obradov (Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Peter Lieb (Nemčija), dr. Jože Možina (Slovenija), dr. Oskar Mulej (Avstrija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija)

Spletni naslov

<https://www.scnr.si/dileme.html>

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji. Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been peer-reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles. No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Redakcija te številke je bila zaključena 25. 11. 2024.

Publikacija izhaja s finančno podporo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Lektoriranje in prevod povzetkov

MODUS TOLLENS, Tadej Todorović s.p. in TransLAB, Andraž Banko s.p.

Oblikovanje in prelom

Inštitut Karantanija

Tisk

Itagraf, d. o. o.

Naklada

100 izvodov

Cena te številke

15 €

ISSN 2591-1201

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

D i l e m e

Review of Slovene Contemporary History

LETNIK 8 • 2024 • ŠTEVILKA 2

VSEBINA

Razprave

Mirjam Dujó Jurjevčič

Italijansko nasilje na območju Bloške planote, 1941–1943

9

Peter Papler, Darko Ščavničar, Tomaž Kladnik

*Razvoj vojaške formacije in vojaškega delovanja Slovenskega
domobranstva*

47

Nemanja Dević

*Srbija na istorijskoj prekretnici 1944: slom monarhista i pobjeda
komunističkih snaga*

81

Mateja Čoh Kladnik

*»V imenu narodov Jugoslavije!«
Procesi pred vojaškimi sodišči poletí 1945*

119

Blaž Torkar

*Življenje kralja Petra II. Karađorđevića po drugi svetovni vojni
v luči ohranjenih britanskih dokumentov*

155

Ivo Jevnikar

Franc Jeza v Trstu

179

Poročila s konferenc

Špela Chomicki in Petra Grabrovec
Leto 1944 na Slovenskem – osemdeset let kasneje,
Pivka, 22. maj 2024
207

Recenzije

Tamara Griesser Pečar
Gefangen in Mauthausen: Europa in Mauthausen,
knj. 3, ur. Regina Fritz, Alexander Prenninger, Gerhard
Botz in Heinrich Berger. Böhlau Verlag, Dunaj 2023
213

Renato Podbersič ml.
Raul Hilberg, Uničenje evropskih Judov.
Studia Humanitatis, Ljubljana 2023
229

Jelka Piškurić
Dejan Pacek, Od konflikta h kompromisu: oris odnosa
med državo in Katoliško cerkvijo v Sloveniji 1966–1991.
Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2022
233

R a z p r a v e

Prejeto: 19. 4. 2024
1.01 izvirni znanstveni članek

Mirjam Dujo Jurjevčič¹

Italijansko nasilje na območju Bloške planote, 1941–1943

*Izvleček*²

Prispevek obravnava čas italijanske okupacije (od aprila 1941 do septembra 1943) na Bloški planoti, tj. na območju nekdanje in današnje Občine Bloke. Bloško planoto je aprila 1941 zasedel italijanski okupator in povzročil največje število smrtnih žrtev med drugo svetovno vojno na obravnavanem območju, to je triindvajset odstotkov vseh žrtev, med njimi pa so prevladovale civilne žrtve. V prispevku so predstavljeni posamezni primeri nasilja in smrtne žrtve, ki jih je povzročila italijanska vojska. Najhujše nasilje se je dogajalo v času italijanske ofenzive julija in avgusta 1942, ko so množično streljali ljudi, izganjali prebivalstvo v internacijo, požigali in ropali premoženje. Na kratko je predstavljen tudi nastanek in delovanje vaških straž na Blokah pod italijanskim vojaškim poveljstvom.

- 1 Mirjam Dujo Jurjevčič, asistentka, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI – 1000 Ljubljana, mirjam.jurjevcic@scnr.si, ORCID ID: 0009-0006-8078-0255.
- 2 Raziskovalni program št. P6-0380 je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

KLJUČNE BESEDE: 1941–1943, Bloška planota, italijanska okupacija, italijansko nasilje, internacija, represalije

Abstract

The paper discusses the time of the Italian occupation (April 1941–September 1943) on the Bloke Plateau, i.e. the former and contemporary Municipality of Bloke. In April 1941, the Bloke Plateau was occupied by Italian forces, who caused the highest number of deaths during the Second World War in the area in question, i.e. 23% of all casualties, most of which were civilians. The paper presents specific examples of violence and deaths caused by the Italian army. The most extreme violence took place during the Italian offensive in July and August 1942, when there were mass shootings, the population was exiled to internment, and property was burned and looted. There is also a brief presentation of the emergence and activity of Village Guards in Bloke under Italian command.

KEYWORDS: 1941–1943, Bloke Plateau, Italian occupation, Italian violence, internment, reprisals

*Bloška planota pred italijansko okupacijo
in prihod italijanske vojske*

Področje Bloške planote³ je pred in med drugo svetovno vojno obsegalo čez štirideset vasi in zaselkov, upravno pa je spadala v Občino Bloke. Po popisu prebivalstva z dne 31. julija 1941 je območje naseljevalo 3080 prebivalcev.⁴ Bloška planota je bila poseljena s kmečkim prebivalstvom, prevladovali so srednji in mali kmetje. Kmetijstvo je bilo glavni vir za preživljanje, industrijskih obratov ni bilo, bilo je le nekaj obrtnikov.⁵ Od leta 1932 je delovala Zveza kmečkih fantov in deklet, ki je bila bolj levo usmerjena. Ustanovila sta jo Tone Šraj⁶ in Stanko Lenarčič,⁷ ki sta junija 1941 organizirala tudi Osvobodilno

- 3 Bloška planota (Bloke) se razprostira na jugovzhodnem delu Notranjske, to je območje južnega dela Republike Slovenije.
- 4 Stane Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem: Gradivo Komisije za raziskavo povojnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti Občine Cerknica* (Grosuplje: samozaložba, 1996), 93–110.
- 5 Jože Tekavec, *Dnevi preizkušnje: spomini 1941–1945* (Ljubljana: Mladinska knjiga, Velenje: Občinski Odbor ZZB NOV Velenje, 1977), 8.
- 6 Tone Šraj - Aljoša je bil rojen leta 1912 pri Fari na Blokah. Bil je med prvimi organizatorji OF na Bloški planoti in 9. avgusta 1941 sprejet v Komunistično partijo Slovenije (KPS). V času vojne je bil med partizani. Ubit je bil od partizanov novembra leta 1943. Po njem se imenuje osnovna šola v Novi vasi na Blokah; gl. Jože Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« v: *Notranjski listi II*, ur. Janez Šumrada in Božo Levec (Cerknica: Kulturna skupnost občine Cerknica, 1981), 108; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 97.
- 7 Stanko Lenarčič je bil rojen leta 1895 v Novi vasi. Bil je gostilničar in trgovec. Nekaj let po prvi svetovni vojni je bil izvoljen tudi za župana občine Bloke. Na državnozborskih volitvah leta 1935 je bil izvoljen za narodnega poslanca sreza Logatec. Materialno je podpiral partizane. Italijani so ga 14. julija 1942 aretirali in zaprli ter ga 28. julija 1942 ubili na Velikih Blokah; gl. Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 15, 16, 21, 226.

fronto (OF) za Bloško planoto. Že pred vojno sta delovali tudi katoliško usmerjeni organizaciji Marijina družba in Katoliška akcija, ki ju je vodil župnik Anton Hren.⁸ Na zadnjih občinskih volitvah leta 1936 in tudi na parlamentarnih volitvah leta 1938 je zmagala Jugoslovanska radikalna zajednica (JRZ), v kateri je sodelovala Slovenska ljudska stranka.⁹ Na Velikih Blokah je bila od leta 1936 vojašnica, namenjena obrambi pred italijanskim vdorom, zato so bile v bližini zgrajene tudi utrdbe Rupnikove linije.¹⁰ V njej je bil nameščen bataljon pehote starojugoslovanske vojske graničarjev.¹¹

Italijani so prišli na Bloke 14. aprila 1941 in se naselili v izpraznjeni vojašnici na Velikih Blokah,¹² karabinjerji pa v mlekar

- 8 Jože Možina, *Slovenski razkol: okupacija, revolucija in začetki protirevolucionarnega upora, 3. ponatis*, (Ljubljana: Medijske in raziskovalne storitve, Jožef Možina, Društvo Mohorjeva družba in Celjska Mohorjeva družba, Mohorjeva družba v Celovcu, Goriška Mohorjeva družba, 2019 [i. e.] 2020), 265–66.
- 9 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 20–21.
- 10 Kraljevina Jugoslavije je pred drugo svetovno vojno zaradi obrambe pred zunanjimi vojaškimi grožnjami gradila utrdbeni sistem. Ta je dobil ime po generalu Leonu Rupniku, ki je bil načelnik štaba za utrjevanje med letoma 1938 in 1941. Rupnikova linija ni nikoli služila svojemu prvotnemu namenu obrambe proti Italiji, saj se je vojska Kraljevine Jugoslavije z nje umaknila še pred začetkom italijanskega napada leta 1941. Rupnikova linija je potekala na območju, kjer je od leta 1920 potekala rapalska meja. Z Rapalsko pogodbo, ki sta jo 12. novembra 1920 v Rapallu podpisali Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevina Italija, je bila določena meja med državama. Več o tem v: Aleš Žlebnik, »Rupnikova linija,« *Zgodovinsko društvo rapalska meja*, pridobljeno 15. 2. 2024, <https://www.rapalskameja.si/vojaska-dediscina/>.
- 11 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 106–7.
- 12 Nastanjen je bil XI. bataljon rušilcev, ki je spadal pod območje graničarjev XI. armadnega zbora, tega je 13. 6. 1942 zamenjal VIII. bataljon črnih srajc »M«, ki se je vrnil s Hrvaške. Več o tem v: Tone Ferenc, *Fašisti brez krinke: dokumenti 1941–1942* (Maribor: Obzorja, 1987), 315, 341.

v Novi vasi. Ob izbruhu vojne je starojugoslovanska vojska za seboj pustila veliko orožja in opreme ter hrano, ljudje pa so pobirali vse, kar je ostalo za umikajočo se vojsko.¹³ Občina Bloke je po zasedbi dobila svojega italijanskega komisarja Ludvika Hvale, ki je znal slovensko, saj je bil doma z Velikega otoka pri Postojni, župan je bil še naprej Jože Rudolf z Velikih Blok, za tajnika na občini pa je bil postavljen Daniel Ferjančič, ki je znal italijansko. Učitelji so ostali na svojih mestih, pouk se je sicer ob zasedbi končal, vendar se je znova pričel 23. aprila in trajal do 30. junija. Italijanska oblast je izdala odlok o oddaji orožja, ki ga je pustila jugoslovanska vojska, vendar jim vsega orožja ni uspelo zaseči. Uvedli so dvojezične napise na vseh javnih ustanovah ter domače prebivalstvo začeli vključevati v fašistične organizacije. Razpustili so društva in zasegli njihovo premoženje. Italijanske oblasti so uvedle tudi živilske nakaznice in obvezno oddajo živine za zakol. To je izvajala posebna ustanova, ki se je imenovala Prevod. V prvem letu zasedbe se italijanska vojska do prebivalstva ni vedla agresivno, ljudi so nadlegovali predvsem tako, da so zahtevali od njih meso, jajca, kokoši itd. Med prebivalstvom niso vzbudili posebnega spoštovanja, sprejelo jih je hladno in prezirljivo.¹⁴ Anton Drobnič¹⁵ s Hudega Vrha je povedal o odnosu prebivalstva in Italijanov v prvem letu okupacije:

Vojaške oblasti v tistem prvem letu sploh ni bilo čutiti. V kasarni na Velikih Blokah je bila italijanska vojska, toda

13 Možina, *Slovenski razkol*, 265–66.

14 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 107–8; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 22–3.

15 Anton Drobnič je bil prvi generalni javni tožilec po osamosvojitvi Slovenije ter nekdanji predsednik društva Nova Slovenska zaveza. Doma je bil s Hudega Vrha na Blokah. Kot mladoleten je bil med vrnjenimi domobranci iz Vetrinja.

prebivalci smo jih srečevali samo ob nedeljah popoldne, ko so kupovali jajca, maslo, spraševali po žganju in podobno. Ljudje Italijanov niso sprejemali ravno direktno s sovraštvom, ampak bolj z zaničevanjem. Preprosti kmetje na Blokah so Italijane čutili kot tujce in so jih v bistvu zaničevali. Pa norčevali so se iz njih. Prebivalci torej na noben način niso bili za Italijane, a napetosti še ni bilo čutiti.¹⁶

V začetku avgusta je bila ustanovljena partijska organizacija na Bloški planoti. Za sekretarja partijske celice Nova vas je bil izvoljen Tone Šraj. Začeli so se ustanavljati rajonski odbori KP in OF. V drugi polovici oktobra 1941 so se začeli po različnih vaseh na Blokah ustanavljati terenski odbori OF in narodna zaščita.¹⁷ Partizanskih enot v tem času na Bloški planoti ni bilo, se je pa jeseni začelo govoriti, da se zbirajo oboroženi ljudje proti Italijanom. Ljudje so jih imenovali četniki, za katere se je začela zbirati pomoč v orožju in obleki.¹⁸ Strah med ljudi sta prinesla partizanska napada na italijanski postojanki v Ložu in Bezuljaku oktobra 1941, zaradi katerih so Italijani začeli ustraševati tudi po bloških vaseh.¹⁹ Kljub temu nasilja italijanske vojske v prvem letu vojne ni bilo.

16 France Pibernik in Anton Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen: pogovori s Francetom Pibernikom (junij–oktober 1998)* (Ljubljana: Družina, 2021), 37.

17 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 110–11.

18 Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 37.

19 Anton Drobnič, »Rdeči udar na Notranjskem,« *Zaveza: glasilo Nove slovenske zaveze* 60, št. 1 (2005): 15.

Začetek italijanskega nasilja

Z ustanovitvijo 3. bataljona Ljuba Šercerja 7. januarja 1942 se je začelo razvijati partizansko gibanje tudi na Bloški planoti. Italijani so začeli zasledovati podpornike partizanskega gibanja in prve aretacije izvršili v mesecu februarju leta 1942. Dne 14. februarja so italijanski vojaki prišli v gostilno na Strmco, kjer je bila vsa družina aktivna podpornica partizanskega gibanja in kamor je prihajalo razno blago iz Ljubljane za partizane. Aretirali so štiri brate in še tri moške, ki so bili tisti čas v gostilni. Vse so zvezali, jih spravili na kamion in začeli s hišno preiskavo. Pri tem so pobrali vse, kar so našli, vendar nič sumljivega, kar bi družino lahko povezovalo s partizani. Potem ko so vse preiskali, so v sredino hiše nanesli slame in drv ter jo zažgali, poleg hiše še skedenj, kozolec in hlev. Aretirane so odpeljali na postojanko na Velike Bloke, jih zaprli in nekaj dni pretepali, zatem pa jih odpeljali v ljubljanske zapore in nato v internacijo.²⁰

19. februarja se je pripeljalo v Novo vas deset italijanskih miličnikov, ki so prišli iz Ljubljane z nalogo, da bi aretirali fante in može, ki so sodelovali s partizanskim gibanjem. Poizvedovali so za Tonetom Šrajem in Jožetom Korošcem s Hudega Vrha, ki sta se pravočasno umaknila. Policija je ob podpori vojakov z Velikih Blok istega dne in naslednji dan aretirala može in fante iz vasi Ravne, Topol, Runarsko, Nova vas, Ravnik, Hribarjevo in Hudi Vrh.²¹ Poslali so jih v Ljubljano, kjer so jih zasliševali, nekatere so poslali v koprške zapore, druge so postavili pred sodišče v Ljubljani in jih obsodili na večletno zaporno kazen.²² Iz vasi Hudi Vrh so odvedli več gospodarjev in fantov ter jih odpeljali v internacijo. Izdal jih je eden izmed njih, ki je sode-

²⁰ Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 116.

²¹ Ibid.

²² Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 122.

loval pri organizaciji zbiranja pomoči za štajerske begunce, ki so pribežali v Ljubljansko pokrajino pred Nemci.²³

Manjša partizanska skupina se je 25. marca zadrževala v gozdičku blizu vasi Ravnik. Ker jim je zmanjkalo cigaret, so trije partizani, ki niso bili domačini, oblečeni v civilne obleke, stopili v vaško gostilno. Ko so odhajali iz gostilne, so se na sredi vasi srečali s tremi italijanskimi vojaki, ki so hodili po hišah in kupovali jajca ter surovo maslo. Ob srečanju so jih Italijani želeli legitimirati, takrat pa sta partizana izpod suknjičev potegnila pištoli. Prvemu se je naboj zaskočil v cevi, drugi pa je enega vojaka zadel v roko, podoficirja je smrtno zadel, tretji strel pa je zgrešil. Ostali italijanski vojaki so streljali na njiju in enega ustrelili. Vaščani so slutili na maščevanje Italijanov, zato so na vozove zložili najnujnejše stvari ter vse to odpeljali v gozd. Tudi mlajši moški so se povečini umaknili v gozd in okoliške vasi, doma so ostali le starejši in žene z otroki. Italijani so v vas nato prišli na štirih kamionih in jo obkolili. Prva skupina vojakov je vdrla v hiše in nagnala vse ljudi na sredo vasi, druga skupina pa je na slamnate strehe metala zažigalne bombe in čez deset minut je bila vsa vas v plamenih. Gorelo je več kot 80 poslopij. Pred vaščane so poleg ubitega podoficirja privlekli mrtvega partizana in jih spraševali, kdo je. Italijani so odbrali mlajše moške, ki so ostali doma, jih naložili na kamion in jih odpeljali na Velike Bloke. Naslednji dan so večino jetnikov izpustili, zadržali so le tri, ki so jih zasliševali, pretepali ter po nekaj dneh tudi te tri izpustili. Tisti čas, ko so se Italijani po požigu Ravnika vračali na postojanko Velike Bloke, se je iz vasi Kramplje vračal domov Jože Zakrajšek. Izogniti se jim je poskušal na stransko stezo, vendar so ga opazili in streljali za njim ter ga ranili. Ranjenega so pobrali in ga odpeljali v bolnišnico v Ljubljano, kjer je umrl. Naslednji dan po požigu Ravnika je italijanski komisar občine

23 Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 37.

Bloke Ludvik Hvala razglasil poostreno policijsko uro in objavil ultimatum, da se morajo v treh dneh javiti na občini vsi moški iz Ravnika, ki so ob požigu vasi pobegnili.²⁴

Aprila so partizani iz taborišča nad vasjo Metulje vdrli v bloško občinsko pisarno in odnesli vse pisalne stroje, iz trgovine pa so odnesli tudi nekaj blaga. Zaradi tega partizanskega obiska je prišla v Novo vas italijanska vojaška posadka, ki je spremenila cerkveni zvonik v bunker, iz katerega so vsako noč streljali na vse strani, da bi odganjali partizane. Italijani so izdajali razne razglase, prepovedali so hoditi iz vasi v vas, kmetje so lahko hodili delat na oddaljene njive in v gozd le z dovoljenjem. Za potovanje v Ljubljano so potrebovali dovoljenje, ki ga je izdal karabinjerski brigadir.²⁵

Deset partizanov je 10. maja prišlo iz partizanskega taborišča Mačkovec, da bi napadli vojašnico na Velikih Blokah. Obstreljevanje z obeh strani je trajalo vso noč, a žrtev ni bilo. Idejo za napad je predlagal Stanko Semič - Daki.²⁶ Jože Tekavec, partizanski aktivist in borec je zapisal, da mu je Daki dejal: *»Italijani so se 'zabunkali' v kasarne in ne gredo iz svojih zaklonišč. Naša vojska je močno narasla. Želi si borbo, a se nimamo*

24 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 117–18.

25 Ibid., 119.

26 Stanko Semič - Daki je bil rojen leta 1915 v Ljubljani. Po poklicu je bil pek. V letih 1936–39 se je bojeval v španski državljanski vojni. Že julija 1941 se je priključil partizanom. Spomladi leta 1942 je postal komandant Leteče patrulje, nato bataljona Notranjskega odreda, Tomšičeve brigade, namestnik komandanta 15. divizije in nato komandant 18. divizije. Leta 1943 je bil imenovan za narodnega heroja. Novembra leta 1944 je bil poslan na vojaško akademijo v Sovjetski zvezi. Po vrnitvi je bil komandant divizije Knoj-a od novembra 1945 do avgusta 1946. Po demobilizaciji je služboval v Muzeju narodne osvoboditve LRS v Ljubljani in v ZZB Slovenije. Umrl je leta 1985 v Ljubljani. Več o tem v: Zdravko Klanjšček, »Stanko Semič - Daki,« v: *Enciklopedija Slovenije, zvezek 11*, ur. Dušan Voglar (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997), 46.

s kom bojevat, ker se Italijani ne spuste v hajke, ampak se kot klop tiščijo v svojem gnezd. Na kakšen način misliš, da bi jih lahko zvalili iz Velikih Blok in bi se potem z njimi spopadli?»²⁷ Daki je nato predlagal, da bi Italijane »razdražili«, če bi jih malo obstreljevali, in tako bi ti naslednji dan zapustili svoje postojanke. Ker se je vse več partizanov nahajalo na območju Blok, so italijanski vojaki, ki so prišli iz Velikih Lašč, okrepili svojo postojanko na Velikih Blokah.²⁸

Dne 8. junija v večernih urah pa je skupina partizanov ponovno prišla v Faro, da bi napadla in razbila bunker v cerkvenem zvoniku. Partizani so nanosili dračja in drv, da bi zvonik zažgali. Streljanje je priklicalo karabinjerje in vojsko, ki so prišli na pomoč napadeni posadki v zvoniku. Partizani so se zaradi italijanske premoči umaknili.²⁹

Dne 29. junija so nad vas Sv. Duh, medtem ko so se aktivisti OF pripravljali na zborovanje z volitvami v narodnoosvobodilni odbor, priletela letala in začela z bombardiranjem vasi ter streljanjem z letalskimi mitraljezi. Zbrana množica ljudi se je umaknila v gozd.³⁰ Med zborovalci je bil tudi Tekavec: »*Kmalu je bila vsa vas v plamenih. Ogenj je prasketal, plamen pa se je dvigal visoko v zrak. Živina je mukala, svinje so krulile in cvilile. Tramovje v strešnih ogradjah je pokalo zaradi visoke vročine, ki je pustošila in uničevala imetje poštenih vaščanov.*«³¹ Tako je bila vsa vas z gospodarskimi poslopij uničena. Med bombardiranjem vasi je bila ubita vaščanka Franciška Zakrajšek.³²

27 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 135–36; Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 119–20.

28 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 136–38.

29 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 120.

30 Ibid., 122.

31 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 192.

32 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 122; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 100.

Krvavo poletje 1942 na Bloški planoti

V začetku julija 1942 se je že slutilo, da Italijani pripravljajo veliko ofenzivo, da bi prečesali celotno ozemlje in uničili partizansko gibanje. Terenski odbori OF na Bloški planoti naj bi ljudem, ki so bili simpatizerji in sodelavci OF, svetovali, da naj poskrijejo najnujnejše življenjske potrebščine, hrano, obleko in obutev, kar so tudi storili. Predlagali pa naj bi tudi, da se vsi mlajši moški, ki so sposobni za orožje, umaknejo in pridružijo partizanom, starejši moški pa naj se skrijejo.³³ Narodna zaščita in partizanski borci so zasekali vse ceste, ki so vodile na Bloško planoto in jih na nekaterih mestih tudi prekopali.³⁴ Tudi vasi naj bi dobile ukaz, da zasekajo in prekopljejo ceste in poti, po katerih naj bi prišli Italijani. Možje in fantje so morali stražiti ob teh ovirah.³⁵ Kot je zapisal Tekavec, pa je bloški župnik Hren pozival ljudi, ki so imeli svojce pri partizanih, da naj se vrnejo domov, ker kdor naj bi se nahajal doma, je varen, tistega, ki pa bi Italijani ujeli v gozdu, pa naj bi bil v nevarnosti, da ga ubijejo.³⁶

Ob koncu šolskega leta so Italijani odpeljali štiri učitelje iz šole v Novi vasi na Velike Bloke, nato na Rakek, kjer so bili zaprti en mesec, potem pa so jih odpeljali v internacijo v Italijo. Prebivalci vasi Ravne so bili naklonjeni partizanskemu gibanju, zato so se v tej vasi partizani večkrat zadrževali. Aktiven je bil tudi terenski odbor OF. Dne 8. julija je priletelo nad vas Ravne letalo in blizu cerkve odvrгло zažigalno bombo. Požar se je razširil in zajel več poslopij, letalo pa je začelo metati še rušilne bombe. Napad je trajal približno eno uro. Ljudje, ki so bili povečini na travnikih in poljih, so hiteli proti domu, da bi

33 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 199.

34 Ibid., 201.

35 Janko Maček, »Rdeči sij nad Krpanovo deželo,« *Zaveza* 10, št. 3 (1993): 16.

36 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 199.

rešili živino in drugo imetje. Pri bombardiranju sta bili ubiti gostilničarka Ivana Trhljen in dvanajstletna Darinka Mlakar, ranjeni pa so bili štirje vaščani.³⁷

14. julija so od Italijanov dobili poziv, da se morajo na postojanki Velike Bloke zgласiti organizator OF na Blokah Stanko Lenarčič, član rajonskega odbora OF in študent Ivan Čampa³⁸ ter upokojeni orožnik Franc Dobrila. Pozivu so se odzvali, nato pa so jih v kasarni zadržali in zaprli. Čampo in Dobrilo so ustrelili 27. julija – Čampa je bil ustreljen in pokopan v grob, ki si ga je moral pred tem izkopati sam. Lenarčiča pa so Italijani ustrelili naslednji dan.³⁹ Istega dne je prispela večja skupina italijanskih vojakov iz postojanke Velike Bloke do Sv. Urha nad vasjo Zavrh. Na poti so prijeli in odpeljali s seboj Janeza Bečaja, gozdnega čuvaja in oskrbnika graščine na Pajkovem, in Jožeta Pirmana iz vasi Bočkovo, ki se je takrat nahajal na Pajkovem. Pri Cerkvi sv. Urha so ju mučili in ubili.⁴⁰ Janez Bečaj je bil

37 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 123; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 98.

38 Ivan Čampa je bil rojen 15. 11. 1914 v Nemški vasi na Blokah. Bil je pesnik in pisatelj. Po končani gimnaziji se je vpisal na pravo in nato na pedagogiko, vendar študija ni dokončal. Predavanj večinoma ni obiskoval, saj je zaradi revščine opravljal različna priložnostna dela. Junija 1938 se je zaposlil v ljubljanskem internatu Marijanišče kot dijaški perfekt. Junija 1939 je dobil zaposlitev pri Novi založbi. Leta 1940 se je zaposlil pri ljubljanski carinarnici in poleti 1941 službo pustil. Z družino, ženo in dvema otrokoma se je preselil v Nemško vas. Avgusta 1941 se je pridružil OF v Novi vasi na Blokah. Leta 2008 so po njem poimenovali podružnično knjižnico v Novi vasi in ob stoti obletnici njegovega rojstva odkrili spominsko obeležje. Več o tem v: Andraž Jež, »Čampa, Ivan (1914–1942),« *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013, pridobljeno 15. 2. 2024, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1023480/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.

39 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 123–24.

40 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 202.

mesec prej, 28. junija, na zborovanju na Pajkovem izvoljen za tajnika narodnoosvobodilnega odbora.⁴¹

Dne 15. julija so italijanska letala po Bloški planoti trosila letake s pozivom partizanom, naj se javijo oblastem. Grozili so s smrtjo, požigi in popolnim uničenjem vseh, ki kakorkoli sodelujejo in podpirajo partizane.⁴² Še pred prihodom glavnine italijanske ofenzive je italijanska vojska že začela s pobijanjem Bločanov.

18. julija so italijanski vojaki iz Velikih Blok odšli v vas Kramplje in aretirali kmeta Janeza Gorjupa, ga odpeljali do križišča ceste, ki vodi v Ravnik in ga tam ustrelili. Nato so ga vrgli v jamo z apnom, kjer so ga naslednji dan našli svojci in ga pokopali na pokopališču.⁴³

Pred italijansko vojsko so se umaknili v Iško tudi mlinar Ivan Pirman iz Mramorovega, kmečki sin Alojz Štrukelj iz vasi Zales, delavec iz Mramorovega Alojz Cimperman in sedemnajstletni Franc Petrič iz Zavrha. Odločili so se, da se javijo na vojaško komando na Zavrhu. Ko so se javili v štab, so italijanski oficirji pregledali seznam, poklicali vojake, ti pa so vse štiri odpeljali nekaj sto metrov od vasi. Ob gozdu so si morali izkopati jamo, potem pa so jih 19. julija postrelili. Pirman in Štrukelj sta bila pred tem izvoljena v narodnoosvobodilni odbor.⁴⁴

V juliju 1942 je nastopila italijanska ofenziva. Na Bloke je italijanska vojska prišla 24. julija preko vasi Polšeče, Zavrh in Ravnik ter jih požgala. Na Ravniku so Italijani ponovno požgali zasilno popravljena stanovanja, ki so jih ljudje uredili po prvem požigu marca 1942. Požgali so samo pri tistih družinah, ki so imele sinove med partizani in jim pokradli, kar jim je še

41 Ibid., 209.

42 Tekavec, »Prvo leto upora na Bloški planoti,« 124.

43 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 203.

44 Ibid., 202–3.

uspelo rešiti po prvem požaru.⁴⁵ Požgali so tudi vasi Škufče, Škrabče, Lepi Vrh, Štorovo in Pajkovo.⁴⁶ Italijani so začeli z množičnimi streljanji v Kotlu, na Runarskem, Velikem Vrhu in Velikih Blokah. Na Zavrhju so ustrelili 33-letnega kmeta Alojza Pirmana, ki je bil 28. junija na Pajkovem izvoljen za člana narodnoosvobodilnega odbora. Isti dan so na Ravniških Rupah ustrelili štiri može iz vasi Štorovo: kmeta Franca Zupančiča in Jožeta Jakopina, 18-letnega kmečkega sina Antona Zakrajška in delavca Jožeta Jakiča. V vasi Škrabče pa so ustrelili 72-letnega kmeta Andreja Intiharja in njegovega sina Andreja, starega 30 let. V očetovem suknjiču so našli potrdilo, da je oddal partizanom tele.⁴⁷

25. julija so blizu vasi Kotel ubili sedem mož: Jerneja Kraševca z Velikega Vrha, Jožeta, Rudolfa in Dominika Zakrajška iz Sv. Duha, Jožeta Zakrajška iz Škrabč, Janeza Zakrajška in Karla Gorjupa iz vasi Kramplje. Zajeli naj bi jih na njihovih domovih ali pri delu na polju in jih odpeljali proti vasi Kotel. Žrtve naj bi imele razbite glave in prestreljene klobuke. Po enem mesecu so jih našli pokopane v skupnem grobu. Janezu Zakrajšku naj bi Italijani na čelo vrezali peterokrako zvezdo.⁴⁸ Prav tako je bil 25. julija na Runarskem ubit še Franc Zidar iz Škrabč.⁴⁹ Pričevalec A. O. z Runarskega je povedal, kako so Italijani ubili dva vaščana:

Glavni udarec je bila italijanska ofenziva, takrat so Italijani zasejali sovraštvo med ljudi. Italijani so prišli sem v vas in

45 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 25; Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 209.

46 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 25; Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 205.

47 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 209.

48 Ibid., 212–13.

49 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 101.

postrojili ljudi gor pri Martinih gor na vasi in jih zasliševali. Simon Pavčič je imel nekaj tobaka in ga zakopal v grmu, zraven je pa drug sosed Anton Pavčič, ki je bil pri orožnikih, skril orožje tudi tam zraven ob meji, kjer je tobak skril sosed Simon. Italijani pa so bili pri cerkvi in so videli Simona, ki je šel po tobak tja, kjer ga je zakopal. Začeli so ga zasliševati, kje ima sinove. Antona in Simona so ustrelili, zaradi pištole, ki je bila tam skrita. Nato so Italijani ustrelili v sosednjo hišo in začelo je goreti. Ker je bil naš hlev pokrit s slamo je tudi zagorel in sosedovo je vse pogorelo.⁵⁰

Italijani so moške najprej zaprli in jih nato razvrstili v skupine za ustrelitev, internacijo ali izpust.⁵¹ 25. julija so v Novo vas pripeljali nad dvesto ljudi iz Bloške planote, nekaj tudi iz drugih krajev. Strpali so jih v šolo in jih močno zastražili. Za šolo so postavili mizo za vojno sodišče, pri katerem je bil navzoč domači izdajalec Anton Ivančič. Ta je nosil italijansko uniformo in črna očala ter imel obvezano glavo, da ga ne bi prepoznali.⁵² Kot navaja Drobnič, je prevajal, ob tem pa povedal, kar je o posameznem zajetem vedel.⁵³ Pri sodišču je sodeloval brigadir karabinjerske postaje Bloke Pietro de Stante in višji oficir, ki je vodil sodišče. Ta je pri odločanju upošteval mnenje brigadirja, ker naj bi Bločane bolje poznal, saj je dalj

50 Študijski center za narodno spravo – Arhiv pričevanj (SCNR), pričevanje A. O., Runarsko, 28. 5. 2014.

51 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 23.

52 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 213; Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 41.

53 Drobnič navaja, da naj bi to bil France Ivančič, ki naj bi že prej izdajal. Verjetno pa gre za Antona Ivančiča, ki ga omenja tudi Ferenc v knjigi *Fašisti brez krinke*. Bil je partizan Šercerjeve brigade, ki ga je zajela italijanska vojska v začetku februarja 1942. Več o tem v: Ferenc, *Fašisti brez krinke*, 282; Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 41.

časa bival na Blokah. Zaslišane so razdelili v tri skupine: prva je bila za likvidacijo, druga za internacijo in tretja za izpustitev, pri čemer so ljudi iz slednje takoj poslali domov. Naslednjo skupino pa so odpeljali do nekega grma, kjer jih je spovedal duhovnik, nato so jih odpeljali na »Brinšček« za vasjo Fara in jih ustrelili. Takrat so ustrelili tudi tri brate Jakopin iz Zavrha.⁵⁴

25. julija so Italijani v Novi vasi najprej zažgali hlev in hišo, ki je bila last posojilnice, v njej pa je stanovala družina Šraj, kjer je bil doma organizator OF Šraj, ki je bil pri partizanih. Name-ravali so požgati tudi hišo, v kateri je stanovala družina Stanka Lenarčiča, ko pa so ugotovili, da ni njihova last, tega niso storili. Družino so izgnali iz hiše in jo izropali. Borisa, sina Stanka Lenarčiča, starega 19 let, so zvezali in posadili na avto, aretirali so tudi Ludvika Šraja, brata Toneta Šraja in očeta Antona.⁵⁵

Štab divizije »Granatieri di Sardegna«, ki ga je vodil general Taddeo Orlando, se je nastanil v vasi Veliki Vrh. Vojaki so bili razdeljeni po hišah, v šotorih okrog vasi, po hribih in na polju. Može in fante, ki so jih zajeli na pohodih, so na Velikem Vrhu zaprli v hlev in svinjak na domačiji Sablar ter jih zastražili. Ko so bili zaprti, naj bi jih mučili, pretepali s koli in brcali. Popoldne 26. julija so ujete zvezane odpeljali na hrib za vasjo Veliki Vrh. Med njimi Ivana Usenika, gostilničarja in trgovca, ki naj bi bil po krivem ovaden, da ni hotel v svoj hlev sprejeti živine, ki so jo Italijani odvzeli Bločanom. Borisa Lenarčiča, Ludvika Šraja, in še osem drugih so zvezane pripeljali na kraj usmrtitve. Sodbo je izvršilo petdeset vojakov iz divizije »Granatieri di Sardegna«. Po hišah so iskali krampe in lopate, žrtve so si morale na določenem mestu same izkopati grob. Glavo so si morali zaviti v svoj suknjič. 26. julija so jih Italijani pobili z

⁵⁴ Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 213.

⁵⁵ Ibid., 210–11.

mitraljezi.⁵⁶ Istega dne so Italijani iz vasi odpeljali Fara Jožeta Ponikvarja, ker so pri njem našli partizansko literaturo, zato so mu zažgali hišo ter še dve hiše dveh partizanov. Iz vasi Fara so odšli v vas Metulje in jo požgali. V vasi Topol so požgali eno hišo, v vasi Ravne dve hiši, nato pa so se odpeljali na Veliki Vrh, kjer so zažgali tudi eno hišo in podminirali rojstno hišo Dakija ter tudi hišo na Hudem Vrhu (Koroščevo).⁵⁷

Naslednji dan, 27. julija, so Italijani odpeljali vse moške, ki so bili zaprti v šoli v Novi vasi, na Veliki Vrh. Z vojsko je šel tudi župnik Hren. Na dvajsetih kamionih so pripeljali še nekaj čez 200 mož z Bloške planote in bližnje okolice, nekaj ljudi pa so imeli zaprtih še iz prejšnjih dni. Za hišo domačije Sablar so postavili mizo za vojaško sodišče, ki ga je vodil polkovnik, pri tem je sodeloval še italijanski oficir Lucarelli, brigadir karabinjerske postaje Pietro de Stante in župnik Hren, prisotna pa naj bi bila tudi partizanski dezerter Čičo in še domači izdajalec Anton Ivančič. Pripeljali in zastražili so okoli 500 možkih.⁵⁸ Po navedbah Drobniča je župnik Hren poskušal zajete reševati. *»Prepričeval je Italijane, da ta in ta ni komunist, da je veren in da ima veliko družino. Po pripovedovanju mojega očeta je v mnogih primerih Italijane uspel prepričati, da so jih izpustili. Vseh res ni mogel in zato so Hrena partizani obtoževali, da je izdajal.«*⁵⁹ Italijanski oficir, ki je zasliševal, se je razjezil nad Hrenom in zakričal, kot navaja Drobnič, *»da mu je že dovolj njegovega prosjačenja za te preklete rdečkarje in da ga bo aretiral*

56 Ibid., 214–15. Obe žrtve sta v knjigi *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem* navedeni kot partizana. Več o tem v: Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 96–7.

57 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 211; Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 40–1.

58 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 225.

59 Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 41.

in poslal v taborišče, če takoj ne izgine.»⁶⁰ Sodišče naj bi že imelo seznam. Razdelili so jih v tri skupine: v prvi so bili tisti, ki so jih izpustili domov, v drugi tisti za internacijo, tretja skupina pa je bila za ustrelitev. Sedemnajst ljudi, ki so bili določeni za ustrelitev, so odpeljali nad vas in jih ustrelili. Velika večina med njimi je bila iz drugih krajev in ne iz Bloške planote. Ko so jih usmrtili, so ostale odpeljali k jami, kjer so bili prisiljeni, da so nekaj časa gledali žrtve v odprtem grobu, poleg tega pa, kot navaja Tekavec, se je vsak moral zahvaliti sodišču, da je ostal živ. Moške, ki so bili določeni za internacijo, so odpeljali v Italijo. Istega dne so za kasarnami na Velikih Blokah ustrelili šest fantov iz Velikih Blok, starih od 18 do 32 let.⁶¹

Pričevalec A. U. iz Volčjega se je spominjal: »V času italijanske ofenzive je bil štab v Volčjem. Tu so zbrali moške iz okoliških vasi in jih odgnali na Veliki Vrh. Tam je bilo sodišče. Osem so jih ubili na Velikem Vrh, ostale pa so spustili domov.«⁶²

Štab divizije »Granatieri di Sardegna« in vojska sta odšla iz vasi Veliki Vrh 29. julija in nadaljevala z ofenzivo proti Loškemu Potoku. Na Velikem Vrh so imeli zaprtega partizana Staneta Pakiža in civilista Franca Vesela iz vasi Ravne. Oba so zvezali in odpeljali s seboj. Na pohodu so se ustavili v Ravnah, kjer so morali ljudje prignati vso živino iz hlevov, ki so jo nato Italijani vzeli s seboj. S seboj so odpeljali tudi Andreja Vesela, brata Franca Vesela, da jim je kazal pot proti Loškemu Potoku. Stanka in Franca so v Malem Logu ubili. Kljub umiku ofenzive je streljanje prebivalstva še vedno trajalo v prvi polovici avgusta.⁶³ Po hajkah, usmrčitvah in ropanjih so bili Italijani prepričani, da so partizane potisnili proti Kočevskemu Rogu, kjer naj

60 Ibid., 42.

61 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 225–26.

62 SCNR, pričevanje A. U., Volčje, 25. 4. 2014.

63 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 229–30; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 23, 97–8.

bi jih obkolili in uničili.⁶⁴ Partizani so se pred ofenzivo razdelili v manjše enote. Nekateri so se vrnili na svoje domove, drugi pa so se predali Italijanom in večino teh so Italijani postrelili ali pa jih prisilili v sodelovanje z njimi.⁶⁵ Dne 4. avgusta se je iz Loškega Potoka vrnila skupina italijanskih vojakov in s seboj pripeljala nekaj partizanskih dezerterjev iz Loškega Potoka, ki so se med ofenzivo predali Italijanom. Ponovno so pobrali moške iz vasi in jih zbrali v Novi vasi na travniku pred šolo. Pred ujete partizane so morali stopati prisilno privedeni domačini, o katerih so Italijani zbirali podatke in tisti, na katerega so dezerterji pokazali, da je kakorkoli pomagal partizanom, je bil obsojen na smrt.⁶⁶ Na zaslišanju v Kočevju septembra 1943 pa je zajeti bloški tajnik Danilo Ferjančič povedal, da so za čas italijanske ofenzive Italijani prijeli 22 Bločanov, češ da so partizani in da jih je treba ustreliti. Odpeljani so bili v Kočevsko Reko, kjer so 5. avgusta 1942 šest od njih ustrelil, med njimi Andreja Vesela, brata prej ubitega Franca Vesela. Pred ustrelitvijo so brali razsodbe, po katerih je bil eden ustreljen zato, ker ni imel legitimacije, drugi zato, ker je bil brat pri partizanih. Tudi Ferjančiča so nameravali ustreliti, ker naj bi nekemu Petru Turku, ki se je vrnil iz partizanov, izdal potrdilo, da je legitimacijo izgubil. Ker pa je medtem prišel na Bloke general Orlando in ni imel tolmača, so Ferjančiča poklicali nazaj, ostale pa so internirali s pojasnilom, da bi sicer morali postreliti vse, vendar so »*siti krvi*«. ⁶⁷ Pričevalec I. Š. se spominja italijanske ofenzive:

64 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 227–28.

65 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 23.

66 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 230–31; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 23.

67 Arhiv Republike Slovenije, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 104, Zaslišanje Danila Ferjančiča na Področnem vojaškem sodišču (PVS) v Kočevju, 29. 9. 1943; Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 23, 97.

Konec julija 1942 je šla mimo italijanska ofenziva. Gorele so vasi kot v turških časih. Prej so znali priti (italijanski vojaki, op. a.) prijateljsko kot ljudje, kakšna jajca so kupovali, takrat pa puške na strel, strogo uradno. Vas je bila zbrana na hribčku. Italijanska vojska je s seboj prignala iz sosednjih vasi dvajset, trideset prestrašenih moških. Noben ni imel zvezde na kapah, bili so sami kmečki fantje in možje. Partizani pa so se skrili in se niso pustili ujeti. Sredi dneva je prišla ta glavnina v vas. To so bile represalije, odgovor na partizanske akcije, kolikor jih je bilo. Oče je bil pod jablano, okoli njega smo bili zbrani otroci. Do njega pride en slovenski vojak, pa je rekel: 'Pojdi!' in je moral pot kazat po gozdu v sosednjo vas Radlek. Tam so prenočili, delali selekcije, eni so prišli domov, nekateri pa so šli na Rab, mnogi so tam ostali. Mama je rekla, da šele zdaj lahko mirno spi, ko je oče na Rabu.⁶⁸

Italijani so izvedeli, da so trije moški na Blokah podporniki partizanstva. Ker niso natančno vedeli, kateri trije so (vedeli so sicer le, da gre za Franca Hitija, Ivančiča in Zakrajška), so zato pobrali vse moške z Blok po imenu France Hiti, France Ivančič in France Zakrajšek in jih vse poslali internacijo.⁶⁹

General Robotti in visoki komisar Grazioli sta 6. in 7. avgusta 1942 obiskala t. i. očiščeno območje Notranjske. Bila sta na Velikih Blokah, v Novi vasi, Loškem Potoku in Starem trgu pri Ložu.⁷⁰

Italijani so v času italijanske ofenzive ustrelili 51 civilistov, ki so bili žrtve represalij,⁷¹ in internirali 78 ljudi, požgali 105 hiš

68 SCNR, pričevanje I. Š., Ljubljana, 19. 7. 2011.

69 SCNR, pričevanje M. Ž., Gameljne, 16. 5. 2014.

70 Ferenc, *Fašisti brez krinke*, 417; »Visoki komisar, poveljnik armadnega zbora in zvezni tajnik med oddelki oboroženih sil,« *Slovenec*, 8. 8. 1942, 2.

71 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 93–110.

in nad 280 gospodarskih poslopij. Poleg tega pa so odpeljali še 180 prašičev in 380 glav živine.⁷²

V tem času je Bloško planoto pestila lakota, zato je italijanska vojska ljudem, ki so imeli požgane domačije ali katerih svojci so bili odgnani v internacijo, delila hrano. Vendar pa v občini Bloke niso dobile hrane vse družine interniranih, saj je bila delitev hrane izpeljana samo v vaseh Fara, Nova vas in Velike Bloke.⁷³

Septembra 1942 je bil ubit še en civilist in likvidiran en partizan. V zadnjih treh mesecih leta 1942 je v internaciji umrlo 12 Bločanov, predvsem na Rabu.⁷⁴

Med italijansko ofenzivo ni bil izstreljen niti en partizanski strel v obrambo ljudi, poudarja Drobnič. Ljudje so bili prestrašeni, ker so Italijani pobili veliko ljudi, nekatere odpeljali v internacijo ter požgali vasi. Prav tako pa so partizani grozili ljudem s smrtjo, nekaj so jih ubili ter rekvirirali po hišah. *»Ljudje so bili res v nemogočem položaju. Podnevi so Italijani grozili, da bodo postrelili ljudi, če ne bodo prijavili partizanov, partizani so grozili obratno. Nastala je strašna stiska, ljudje niso vedeli, kaj naj storijo.«*⁷⁵

Zmanjšanje italijanskega nasilja in formiranje vaških straž

Po italijanski ofenzivi so se začele ustanavljati vaške straže. Nastale so spontano ali pa s podporo protirevolucionarnega vrha, to je aktivistov Slovenske legije, in bile organizirane v okviru italijanske okupacijske vojske kot *Milizia volontaria anticomu-*

⁷² Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 231.

⁷³ Možina, *Slovenski razkol*, 274.

⁷⁴ Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 93–110.

⁷⁵ Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 40.

nista (MVAC)⁷⁶ pod vodstvom italijanskih oblasti.⁷⁷ Kaplan Ludvik Tomazin je na zaslišanju vaških stražarjev v Kočevju septembra 1943 povedal, da je bila vaška straža ustanovljena z namenom, da se bori proti partizanom in da je bilo potrebno nekaj storiti za rešitev premoženja ljudi.⁷⁸ Kot prva vaška straža se omenja vaška straža iz vasi Topol, ustanovljena 30. julija 1942.⁷⁹ »Ata je bil vaški predsednik, na občino so poklicali vse

76 General Mario Robotti je v začetku avgusta 1942 za vaške straže določil poimenovanje *Milizia volontaria anticomunista* - MVAC (Prostovoljna protikomunistična milica). Več o tem v: Boris Mlakar, »Začetki oboroženih oddelkov protirevolucionarnega tabora v Ljubljanski pokrajini,« v: *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992, 1. del*, ur. Bojan Godeša (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005), 657.

77 Boris Mlakar, *Slovensko domobranstvo 1943–1945: ustanovitev, organizacija, idejno ozadje* (Ljubljana: Slovenska matica, 2003), 26.

78 Vaška straža je dobivala navodila tudi iz Ljubljane od Slovenske legije. Navodila je posredoval funkcionar Slovenske legije Tone Duhovnik, ki naj bi prišel trikrat na Bloke. Kaplan Tomazin je poudaril, da je kot somišljenik Slovenske legije podpiral vaško stražo in na to sta vplivala s svojimi izjavami dr. Krek in Kuhar, ki sta se preko radia oglašala iz Londona. Poudarjala sta, da se je treba pripravljati za svobodno Slovenijo, demokratsko Jugoslavijo in kralja Petra. Več o tem v: ARS, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 254, Zaslišanje Ludvik Tomazin na PVS v Kočevju, 25. 9. 1943. Anton (Tone) Duhovnik (1910–1945), duhovnik, funkcionar Slovenske legije, za katero je do kapitulacije Italije vodil obveščevalno službo zunaj Ljubljane. Poskušal je vzpostaviti trdnjše povezave za prihodnje delovanje vaških straž na obravnavanem območju, kjer se je mudil in spremljal stanje in da bi po nalogu centrale iz Ljubljane pomagal pri krepitvi in širitvi protirevolucionarnih vojaških formacij. Več o tem v: Ivo Jevnikar, »Duhovnik, Anton (1910–1945),« *Slovenska biografija, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU*, 2013, pridobljeno 15. 2. 2024, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1008290/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.

79 Aleš Nose, *Domobranci zdravo – Bog daj: protikomunistične enote na Slovenskem 1942–1945* (Ljubljana: Založba Modrijan, 2008), 45.

predsednike vasi in predlagali, da morajo vzeti orožje. Postavili so jih pod pogoj ali vzamejo orožje za vaške straže ali gredo v internacijo ali pa jih ustrelijo,« se je spominjala pričevalka M. Ž.⁸⁰ Vaščani Hudega Vrha so zahtevali orožje od Italijanov. Kmalu po italijanski ofenzivi so se na Hudi Vrh pripeljali italijanski oficirji. Dva ali trije vaščani Hudega Vrha so zahtevali od Italijanov, da jim dajo orožje, da bodo sami branili vas in imetje pred partizani, ker jih italijanska vojska ne brani, ampak jih čez dan ustrahuje, ponoči pa so prepuščeni partizanskemu nasilju in grožnjam. Vodstvo sta prevzela mali kmet Jožef Kočevar in čevljar Anton Turk, ki sta imela puške že iz časa pred ofenzivo in sta zvečer patroljirala okoli vasi. Italijani so jim dali eno puško in nekaj nabojev. Puška je šla vsak večer od hiše do hiše, ne glede na to, ali so pri določeni hiši podpirali partizane ali ne. Vsak večer je eden od vaščanov stražil s puško, ob njem pa je bil še eden brez orožja.⁸¹ Sredi avgusta so bile vaške straže ustanovljene še po vaseh Beneti, Hiteni, Metulje, Runarsko, Veliki Vrh in Volčje.⁸²

Nasilja okupatorske italijanske vojske, kot so mu bili priča prebivalci Bloške planote v času italijanske ofenzive, ni bilo več. Nekateri možje in fantje pa so bili primorani pristopiti k vaški straži, saj so jim italijanske oblasti grozile z internacijo, streljanjem in požigi, o čemer so pričali zajeti bloški vaški stražarji na zaslišanju na Področnem sodišču v Kočevju.⁸³ S temi grožnjami so italijanske oblasti nadaljevale in vršile nasilje nad prebival-

80 SCNR, pričevanje M. Ž.

81 Jožef Kočevar je padel v boju kot domobranec 15. novembra 1944 na Hribu pri Koprivniku v Beli krajini, Antona Turka pa so partizani odvedli od doma in ga umorili 25. novembra 1942. Več o tem v: Možina, *Slovenski razkol*, 271; Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 43.

82 Nose, *Domobranci zdravo – Bog daj*, 45.

83 Mlakar, »Začetki oboroženih oddelkov protirevolucionarnega tabora,« 657.

stvom. Vaška straža na Blokah je bila podrejena italijanskemu poveljstvu, ki je odredilo aretacije in patrole, skupaj pa naj bi hodili tudi na pohode in izvajali rekvizicije. Franc Kraševac z Blok je na zaslišanju povedal: »*Naša posadka je hodila v patrole in v ofenzive kakor pač je odredila italijanska vojaška komanda na Blokah.*«⁸⁴ Po nalogu komandanta Omerze je vaška straža pozimi aretirala dve ženski, eno iz Škrabč in drugo iz Strmce, ko sta šli od maše. Odpeljal ju je komandir vaške straže, potem pa so ju Italijani odvedli v internacijo.⁸⁵ Italijani so odredili vaške stražarje v čete, ki so šle rekvirirat družinam, katere so imele pri partizanih kakšnega člana. Največ so pobrali živine in obleke ter odpeljali eno družino z Lepega Vrha in še eno žensko iz Štorovega.⁸⁶ Vaški stražar Anton Oražem je povedal, da so vaški stražarji na Blokah aretirali šest domačinov iz Blok, med njimi tri ženske, od katerih sta bili dve odpeljani v internacijo, in tri moške.⁸⁷

Avgusta 1942 je iz Nove vasi odšel komisar Hvala, nadomestil pa ga je fašist Carlo Bianchi. Ta naj bi večkrat skliceval ljudi in jim govoril, kako je bila potrebna italijanska ofenziva, pozival je k pokornosti in ljudem obljubljal, da bodo lepo živeli pod Italijo. Zahteval je, da se v šoli poučuje italijanščina in zgodovina kraljevine Italije. Slovenščina pa naj bi se poučevala toliko časa, dokler ne bodo popravljena slovenska berila. Vzpostavil je mladinsko organizacijo GILL (*Giuventù Italiana del Littorio*

84 ARS, SI AS 1867, t. e. 7, a. e. 213, Zaslišanje Franca Kraševca na PVS v Ribnici, 4. 10. 1943.

85 ARS, SI AS 1867, t. e. 7, a. e. 213, Zaslišanje Jožeta Škrabca na PVS v Kočevju, 27. 9. 1943.

86 ARS, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 136, Zaslišanje Antona Korošca na PVS v Kočevju, 27. 9. 1943; ARS, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 149, Zaslišanje Franca Kraševca na PVS v Kočevju, 28. 9. 1943.

87 ARS, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 182, Zaslišanje Antona Oražma na PVS v Kočevju, 26. 9. 1943.

di Lubiana – Italijanska liktorska mladina Ljubljane), organizacijo, namenjeno delavstvu *Dopolavoro*⁸⁸ (Po delu), ter društvo kmečkih žena in gospodinj (*Massaie rurali*). Kot navaja Tekavec, naj bi župnik sestavil tudi sezname nekaterih internirancev iz občine Bloke, da so jih izpustili domov z obljubo, da bodo vsi vstopili v vaško stražo. Dne 5. septembra 1942 je Bianchi pisal zveznemu tajništvu v Ljubljano: »*Mnenja sem, da bi bilo potrebno ustanoviti nove tolpe MVAC in pomnožiti vrste že obstoječih. V tem pogledu sem govoril s poveljnikom naše posadke; čakava, da se vrne iz Ljubljane župnik, kateri je poveljnik in odgovoren za vse prostovoljce župnije, da nama izroči imena onih, ki bi jih bilo treba na novo rekrutirati.*«⁸⁹ Dne 15. februarja 1943 je Bianchija nadomestil fašistični komisar Alfio Grazianni.⁹⁰

Vaško stražo na Hudem Vrhu in v Topolu so partizani napadli 25. novembra 1942. Na Hudem Vrhu so iskali organizatorja vaše straže Turka in Kočevarja. Turka so ujeli in usmrtili, Kočevarja pa jim ni uspelo dobiti. V Topolu so partizani napadli hišo, kjer so bili utrjeni vaški stražarji, vendar se fantje niso hoteli vdati, zato so partizani zažgali bližnji skedenj in nato je pogorela cela vas. Nekaj fantov so ujeli in izpustili, ker so bili brez orožja, nekaj pa se jih je skrilo v klet in so preživel. Pomoči od Italijanov ni bilo, čeprav je bila vaška straža s Hudega Vrha dogovorjena, da če bodo napadeni, to sporočijo z zvonjenjem. Ti so zvonili, Italijani so dali znak z zeleno raketo, vendar na pomoč niso prišli. Ko je župnik Hren videl, da vas Topol gori, je odšel do Italijanov in skupaj so odšli do vasi. Italijani pa so nato izginili, ko so zaslišali partizansko stražo.⁹¹ Po teh dveh napadih so decembra 1942 dobili posamezni fantje in možje z Bloške planote pozive od občine s podpisom komandanta

88 Italijanska fašistična organizacija za zabavo in prosti čas.

89 ARS, SI AS 1515, t. e. 1, a. e. 54, Elenco cappellani MVAC.

90 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 270.

91 Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 44–6.

Franca Omerze - Orehka, da se zglasijo v občinski pisarni. Franc Kraševce je povedal: »V belo gardo sem prišel 12. 12. 1942, ker sem dobil poziv od komande mislim da vojaške ter sem se moral z bratom, ki je dobil prav tak poziv zglasiti v občinski pisarno. Temu pozivu sem se odzval brez pomisleka, pozivu sem se odzval zato, ker mi je bilo dobro znano, da bi v nasprotnem primeru šel v internacijo. Zvečer 19. 12. smo prispeli na Runarsko, kjer je bila belogardistična postojanka.«⁹² Šercerjeva brigada je v noči s 23. na 24. december 1942 napadla postojanko, vendar jim je ni uspelo uničiti. Kljub temu se je vaška straža preselila v prostore nekdanje letalske šole, v letalski hangar pri Fari.⁹³

Robotti je 3. decembra 1942 pisal Grazioliju, da je odredil, naj se »ustreže zahtevam po oborožitvi MVAC in dodeli naj se mu - samo za trajanje akcij - lahko in težko avtomatsko orožje, odvzeto enotam. To je sicer nevarno, vendar mislim, da je treba tvegati. Ta milica je že prelila za nas veliko krvi in mislim, da za zdaj nima drugih ciljev, saj je vsa prevzeta z bojem proti komunizmu, pri čemer uživa naklonjenost širokih plasti prebivalstva.«⁹⁴ V poročilu je Robotti navedel, da je nujno potrebno, da se odstranijo vse upravne omejitve za oborožitev in opremo vaških straž, če se želi ohraniti ugled in obdržati ozemlje ter zagotoviti varnost železniških prog. Za posadko na Velikih Blokah je menil, da je pomembna in da se jo obdrži zaradi navzočnosti partizanov na tem območju. »To cono pa je vsekakor treba držati, ker je ena najbolj okuženih zlasti še proti jugu (Nova vas, Stari trg itd.).«⁹⁵

Od septembra 1942 do kapitulacije Italije septembra 1943 Italijani niso več izvajali množičnih usmrtitev ali množično pošiljali ljudi v internacijo. Bile pa so predvsem smrtne žrtve

92 ARS, SI AS 1867, t. e. 7, a. e. 213, Zaslišanje Franca Kraševca na PVS v Ribnici, 4. 10. 1943.

93 Pibernik in Drobnič, *Mož neuklonljivih ramen*, 46–7.

94 Ferenc, *Fašisti brez krinke*, 451.

95 Ibid., 450–51.

v internaciji; od oktobra 1942 do marca 1943 je umrlo 30 Bločanov, največ na Rabu (23 oseb).⁹⁶

Leto 1943: italijanski okupator in vaške straže

V letu 1943 beležimo eno likvidacijo v januarju in smrt dveh partizanov v boju z Italijani ter smrt zaradi letalskega napada v avgustu.⁹⁷ Vaška straža v Novi vasi je po nalogu karabinjerjev aretirala Antona Mačka iz Radleka, ki so ga nato Italijani ubili 8. januarja 1943. Osumljen je bil streljanja na kasarno, v kateri so bili Italijani leta 1942.⁹⁸

Bloška vaška straža in italijanski vojaki so skupaj hodili na pohode in se občasno spopadli s partizani. Skupaj so izvrševali aretacije domačinov, ki so jih nato Italijani večinoma poslali v internacijo. Dne 15. januarja 1943 je prišla kolona italijanskih vojakov in vaških stražarjev v vas Ravnik. Obkolili so tri hiše partizanskih družin, aretirali člane družin in ob tem še rekvirirali. Odpeljali so jih v Ljubljano in nato v internacijo v Gonars.⁹⁹ Italijanski poročnik Giovanni Chiodi je bil dodeljen za vodenje bloških vaških stražarjev, zaradi boljše povezave in prenašanja nalog ter kontrole na povelje bloške vaške straže.¹⁰⁰

Vaška straža se je utrdila v letalskem hangarju pri Fari. Začeli so postavljati lesene barake in dva hleva v Novi vasi za ljudi iz okoliških vasi, kamor naj bi se preselili skupaj z živino, torej v neposredno bližino postojanke, da bi bili varni pred partizani.

96 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 93–110.

97 Ibid.

98 ARS, SI AS 1515, t. e. 4, a. e. 182, Zaslišanje Antona Oražma na PVS v Kočevju, 26. 9. 1943.

99 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 260.

100 Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 256–57; ARS, SI AS 1775, t. e. 742, a. e. 2, Komanda XI. skupine G. A. F., oddelek MVAC, Velike Bloke, 15. 4. 1943.

Italijani so z občinsko upravo pozvali vse moške iz okoliških vasi, da morajo prenočevati v Novi vasi ali na Velikih Blokah, da jih ne bi mobilizirali partizani. Z njimi so se preselile cele družine, skupaj z živino in živežem, ter se naselile v barakah ali pa pri sorodnikih. Preselile naj bi se predvsem tiste družine, ki so simpatizirale z vaško stražo oziroma jo podpirale ali pa so imele svojce pri vaški straži. Novo vas, Faro in Velike Bloke so ogradili z bodečo žico in ob žici na več krajih postavili bunkerje, kjer so bili na straži vaški stražarji. Nova vas in Fara sta bili polni priseljencev. Vsaka hiša je morala po odloku občinske uprave sprejeti po eno priseljeno družino. Ker je bilo vse več ljudi, ki so se želeli preseliti, sta župan Rudolf in komisar Grazianni določila Nemško vas za kraj, kamor so se lahko preselili. Okrog vasi so postavili stražo oziroma dobro utrjene bunkerje.¹⁰¹

Ko je Italija 8. septembra 1943 kapitulirala, je v naslednjih dneh preko Bloške planote prihajalo veliko italijanskega vojaštva. Prihajali so na kamionih, tankih, avtomobilih in peš ter z vsem težkim orožjem iz vseh krajev Dolenjske. Orožje so morali predati. Najprej so jim ga zasegli vaški stražarji, vendar niso bili tako uspešni, ker so se Italijani izgovarjali, da morajo orožje in opremo oddati na Rakeku. Ko so Italijani oddali orožje partizanom, so dobili potrdilo o oddaji orožja in so lahko neovirano nadaljevali pot proti Primorski in Italiji.¹⁰²

Postojanko vaške straže v Novi vasi so partizani napadli 12. septembra 1943 in jo uničili tudi s pomočjo tankov z italijanskimi posadkami. Nekaj vaških stražarjev so po napadu

¹⁰¹ Tekavec, *Dnevi preizkušnje*, 271–76.

¹⁰² Ibid., 297, 305.

spustili domov, večino so mobilizirali v partizane, vodilne pa so zadržali in jih odpeljali v Kočevje ter jih nato usmrtili.¹⁰³

Za konec

V letu 1942 je na Bloški planoti italijanski okupator povzročil največ smrtnih žrtev, in sicer 83 oseb, od katerih je bilo 73 civilistov in deset partizanov. Med civilisti je bilo največ žrtev represalij v juliju, tj. 42 oseb, in še osem v avgustu. V oktobru, novembru in decembru pa je bilo večje število žrtev med civilisti, ki so umrli v internaciji, tj. 12 oseb.

*Število smrtnih žrtev iz Občine Bloke, ki jih je povzročil italijanski okupator leta 1942.*¹⁰⁴

	represalije - civilisti	represalije - partizani	internacija - civilisti	likvidacija - civilisti	likvidacija - partizani	v boju - partizani	drugo ¹⁰⁵ - civilisti
1942 (skupaj 83 smrtnih žrtev)	51	2	13	4	4	4	5

103 Več o tem v: Tone Ferenc, *Dies irae: četniki, vaški stražarji in njihova usoda jeseni 1943* (Ljubljana: Modrijan, 2002), 379–81; Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, 54.

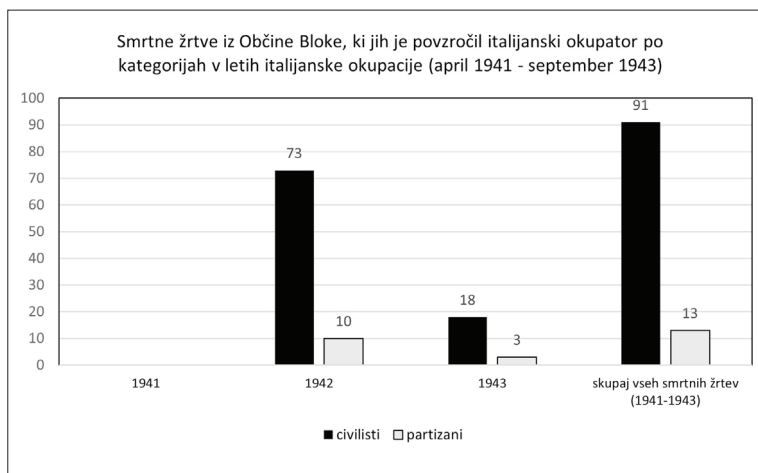
104 Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 93–110.

105 V kategorijo »drugo« so vključene: ena civilna žrtev, ki je umrla zaradi nesreče in so povzročitelj smrti Italijani, ena civilna žrtev, ki je bila ubita na begu, in tri civilistke, ki so bile ubite v letalskem napadu. V teh primerih so v knjigi *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem* za povzročitelja smrti navedeni Italijani, zato ju uvrščamo med žrtve italijanskega nasilja. Za več v: Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 98, 100–1.

V letu 1943 je bilo 21 smrtnih žrtev, od tega 18 civilistov in trije partizani. Največ civilistov je umrlo v internaciji (deset oseb v januarju, dve v februarju in pet v marcu).

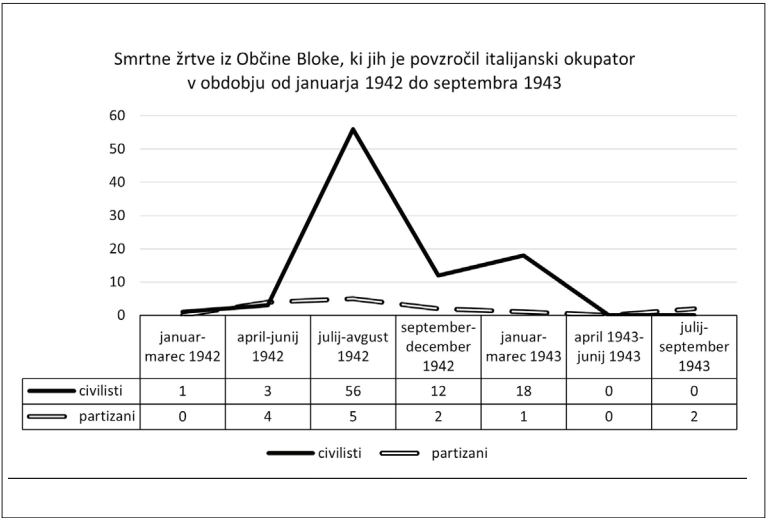
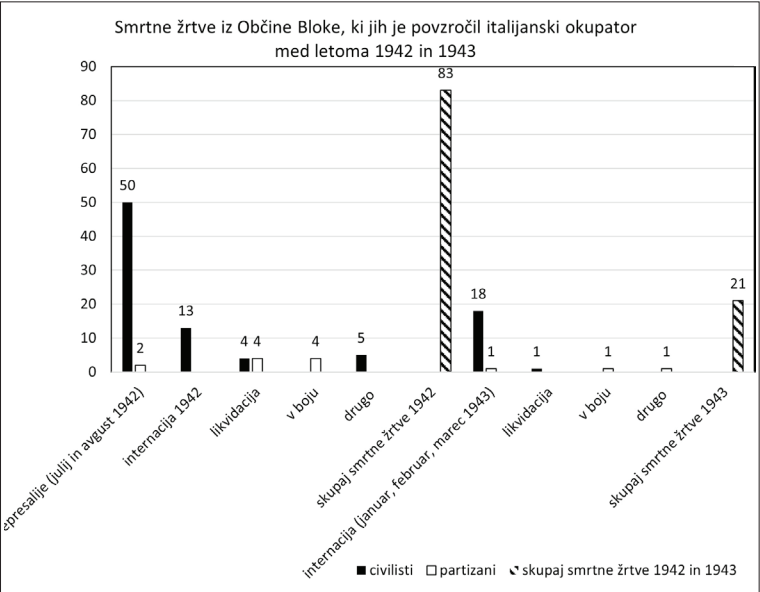
*Število smrtnih žrtev iz Občine Bloke, ki jih je povzročil italijanski okupator leta 1943.*¹⁰⁶

	internacija - civilisti	internacija - partizani	likvidacija - civilisti	v boju - partizani	drugo ¹⁰⁷ - partizani
1943 (skupaj 21 smrtnih žrtev)	17	1	1	1	1

¹⁰⁶ Ibid., 93–110.

¹⁰⁷ V kategorijo »drugo« je vključena: ena partizanska žrtev, ki je bila ubita v letalskem napadu. V tem primeru so v knjigi *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem* za povzročitelja smrti navedeni Italijani, zato jo uvrščamo med žrtve italijanskega nasilja. Več o tem v: Okoliš, *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem*, 106.

Skupno je italijanski okupator povzročil 104 smrtne žrtve na Bloški planoti, od tega 91 med civilisti. Največje število smrtnih žrtev je bilo v času italijanske ofenzive, kasneje pa so sledile še smrtne žrtve v internaciji, tudi kot posledica italijanske ofenzive.

Bloška planota je po kapitulaciji Italije prišla pod nemškega okupatorja. Novembra 1943, ko je bilo ustanovljeno tudi slovensko domobranstvo, pa so domobranci s postojanke Rakek hodili na patrulje tudi na območje Blok. Nemški okupator in domobranci so do konca vojne povzročili še 65 smrtnih žrtev, od tega 28 med civilisti in 37 med partizani.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Ibid., 93–110.

*Viri in literatura**Arhivski viri*

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

SI AS 1515, Zbirka dokumentov o nasprotnikih partizanstva, 1941–1947.

SI AS 1775, Poveljstvo 11. armadnega zbora italijanske vojske, 1941–1943.

SI AS 1867, Zbirka dokumentov partizanskih vojaških fondov, 1942–1945.

Spletni viri

Jevnikar, Ivo. »Duhovnik, Anton (1910–1945).« Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Pridobljeno 15. 2. 2024. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1008290/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.

Jež, Andraž. »Čampa, Ivan (1914–1942).« Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Pridobljeno 15. 2. 2024. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1023480/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.

Žlebnik, Aleš. »Rupnikova linija.« Zgodovinsko društvo rapalska meja. Pridobljeno 15. 2. 2024. URL: <https://www.rapalskameja.si/vojaska-dediscina/>.

Ustni viri

- Študijski center za narodno spravo – Arhiv pričevanj (SCNR)¹⁰⁹
 Pričevanje A. O., Runarsko, 28. 5. 2014.
 Pričevanje I. Š., Ljubljana, 19. 7. 2011.
 Pričevanje A. U., Volčje, 25. 4. 2014.
 Pričevanje M. Ž., Gameljne, 16. 5. 2014.

Literatura

- Drobnič, Anton. »Rdeči udar na Notranjskem.« *Zaveza* 60, št. 1 (2005): 14–20.
- Ferenc, Tone. *Fašisti brez krinke: dokumenti 1941–1942*. Maribor: Obzorja, 1987.
- Ferenc, Tone. *Dies irae: četniki, vaški stražarji in njihova usoda jeseni 1943*. Ljubljana: Modrijan, 2002.
- Klanjšček, Zdravko. »Stanko Semič – Daki.« V: *Enciklopedija Slovenije*, zvezek 11, ur. Dušan Voglar, 46. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.
- Maček, Janko. »Rdeči sij nad Krpanovo deželo.« *Zaveza* 10, št. 3 (1993): 11–19.
- Mlakar, Boris. »Začetki oboroženih oddelkov protirevolucionarnega tabora v Ljubljanski pokrajini.« V: *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992, 1. del*, ur. Jasna Fischer et al., 656–661. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

¹⁰⁹ Nekateri pričevalci niso želeli biti imenovani z imenom in priimkom, drugi so to dovolili. Z namenom poenotenja in zaščite zasebnosti sogovornika so vsi pričevalci navedeni le z začetnicami. Sledita še kraj in datum snemanja. Vsi odlomki pričevanj so zapisani na podlagi posnetkov in so zaradi lažjega branja delno prirejeni. Posnetke pričevanj in obrazce s podatki pričevalcev hrani Študijski center za narodno spravo.

Mlakar, Boris. *Slovensko domobranstvo 1943–1945: ustanovitev, organizacija, idejno ozadje*. Ljubljana: Slovenska matica, 2003.

Možina, Jože. *Slovenski razkol: okupacija, revolucija in začetki protirevolucionarnega upora*, 3. ponatis. Ljubljana: Medijske in raziskovalne storitve, Jožef Možina, Društvo Mohorjeva družba in Celjska Mohorjeva družba, Mohorjeva družba v Celovcu, Goriška Mohorjeva družba, 2019 (2020).

Nose, Aleš. *Domobranci zdravo – Bog daj: protikomunistične enote na Slovenskem 1942–1945*. Ljubljana: Založba Modrijan, 2008.

Okoliš, Stane. *Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem: gradivo Komisije za raziskavo poveljnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti Občine Cerknica*. Grosuplje: samozaložba, 1996.

Pibernik, France in Drobnič, Anton. *Mož neuklonljivih ramen: pogovori s Francetom Pibernikom (junij–oktober 1998)*. Ljubljana: Družina, 2021.

Tekavec, Jože. *Dnevi preizkušnje: spomini 1941–1945*. Ljubljana, Velenje: Občinski Odbor ZZB NOV, Mladinska knjiga, 1977.

Tekavec, Jože. »Prvo leto upora na Bloški planoti.« V: *Notranjski listi II*, ur. Janez Šumrada in Božo Levec, 106–124. Cerknica: Kulturna skupnost občine Cerknica, 1981.

Italian Violence on the Bloke Plateau, 1941–1943

Summary

The Bloke Plateau is located in the southeastern part of the Notranjska region; during the Second World War, its administrative authority was the Municipality of Bloke.

On 14 April 1941, the Bloke Plateau was occupied by Italian forces and annexed to the Province of Ljubljana. The Italian army had posts in Velike Bloke and Nova Vas. In the first year of the war, the Italian forces did not perpetrate any major acts of violence against the population. They mostly pestered people by demanding meat, eggs, chickens, etc. They did not inspire much respect among the population; the people met them coldly and with contempt. In early 1942, the Partisan movement began to develop on the Bloke Plateau. The Italians hunted down supporters of the Partisan movement and made the first arrests in February 1942. In July 1942, ahead of the Italian offensive, Italian planes scattered flyers over the Bloke Plateau, calling on Partisans to report to the authorities. They threatened with death, arson, and the total destruction of anyone working with or supporting the Partisans in any way. The Italian army carried out the threats by starting with mass arrests, executions, deportations of the population to internment, the burning down of villages and the looting of property. During the Italian offensive, Italians shot 51 civilians, interned 78 people, burned down 105 houses and over 280 outbuildings. In 1942, the Italian occupying forces caused the most deaths in the Bloke Plateau, killing 83 persons, of which 73 were

civilians and ten were Partisans. After the Italian offensive, Village Guards began to form. They emerged either spontaneously or with the support of the anti-revolutionary leadership, i.e. activists of the Slovenian Legion, and were organized as part of the Italian occupation army as “Milizia volontaria anticomunista” (MVAC), led by the Italian authorities. The Bloke Village Guard and Italian soldiers marched out together and occasionally clashed with Partisans. Together, they made arrests among locals, whom the Italians then mostly placed in internment. In 1943, there were 21 deaths, most – 18 – among civilians, and three among the Partisans. Most civilian victims died in internment (ten persons in January, two in February, and five in March).

In total, the Italian occupying forces caused 104 deaths on the Bloke Plateau, of which 91 were among civilians. The highest number of deaths was recorded during the Italian offensive; later, there were deaths in internment, which was also a consequence of the Italian offensive. With the surrender of Italy in September 1943, the Bloke Plateau was taken over by German occupying forces.